

# F.M. Dostoievski

---

## Idiotul

Roman în patru părți

Traducere din limba rusă și note  
de Emil Iordache

Ediția a V-a

POLIROM  
2018

Deodată, Ippolit se ridică, grozav de palid, avînd întipărită pe față o expresie de rușine înspăimîntătoare, ajunsă pînă la disperare. Era trădată în special de ochii lui, care îi priveau cu ură și teamă pe cei prezenți, de zîmbetul pierdut, strîmb, care îi aluneca pe buzele tremurătoare. Își plecă imediat ochii în pămînt și merse împleticit, clătînîndu-se și continuînd să zîmbească, pînă la Burdovski și Doktorenko, care stăteau în picioare lîngă ieșirea de pe terasă.

— Ah, de asta mă temeam! exclamă prințul. Chiar așa trebuia să se întîmple!

Ippolit se răsuci repede spre el cu cea mai turbată răutate și fiecare trăsătură de pe chipul lui părea că se zvîrcolește și vorbește.

— A, de asta vă temeți! Credeți că „chiar așa trebuia să se întîmple“? Atunci aflați că, dacă urăsc pe cineva dintre cei de aici, zbieră el cu horcăituri, strident, improșcînd stropi din gură (pe toți, pe toți vă urăsc!) – pe dumneavoastră, suflet ieزuit, dulceag, idiot, milionar-binefăcător, pe dumneavoastră vă urăsc mai mult decît pe oricine, mai mult decît orice pe lume! V-am înțeles de mult și am început să vă urăsc de cînd am auzit de dumneavoastră, v-am urît cu toată ura sufletului meu... Dumneavoastră le-ați pus pe toate la cale! Dumneavoastră m-ați făcut să am criza asta! Pe-un muribund l-ați făcut să se rușineze, dumneavoastră sînteți vinovat de totala mea descurajare! V-aș ucide dacă mi-ar mai rămîne de trăit! N-am nevoie de binefacerile dumneavoastră, n-o să primesc, ascultați cu toții, n-o să primesc nimic, de la nimeni! Am fost în delir și să nu îndrăzniți să jubilați!... Vă blestem pe toți o dată pentru totdeauna!

De data aceasta se sufocă de tot.

— I s-a făcut rușine de propriile lui lacrimi, îi șopti Lebedev Lizavetei Prokofievna. „Chiar așa trebuia să se întîmple!“ Halal de prinț! I-a citit toate gîndurile...

Însă Lizaveta Prokofievna nu catadicsi să-i arunce vreo privire. Stătea în picioare, dreaptă și mîndră, cu capul sus, observîndu-i pe „acești omuleți“ cu o curiozitate disprețuitoare. După ce Ippolit termină, generalul dădu să strîngă din umeri; ea îl măsură furioasă din cap pînă în picioare, ca și cum ar fi căutat un răspuns în mișcarea făcută de el, apoi se întoarse imediat spre prinț.

— Mulțumesc, prințe, excentric prieten al casei noastre, pentru seara plăcută pe care ne-ai oferit-o tuturor. Cred că acum inima

și se bucură că, în sfârșit, ai izbutit să ne amesteci și pe noi în neroziile dumitale... Ajunge, drag prieten al casei noastre, îți mulțumim că măcar ne-ai făcut să deschidem bine ochii și să te vedem în adevărata lumină!...

Înciudată, începu să-și aranjeze mantila, așteptând ca să plece „aceia”. În această clipă, de „aceia” se apropie o birjă, după care, cu un sfert de oră înainte, Doktorenko avusese grijă să-l trimită pe fiul lui Lebedev, gimnazistul. De îndată ce soția tăcu, generalul își strecură și el cuvântul:

— Într-adevăr, prințe, nici nu mă așteptam... după toate, după relațiile noastre de prietenie... și, în sfârșit, Lizaveta Prokofievna...

— Cum se poate așa ceva! exclamă Adelaida, care se apropie repede de prinț și îi întinse mîna.

Prințul îi zîmbi cu un aer pierdut. Deodată o șoaptă fierbinte, grăbită parcă, îi fripse urechea.

— Dacă nu vă descotorosiți imediat de acești oameni mirșavi, vă voi urî toată viața, toată viața numai pe dumneavoastră vă voi urî! îi șopti Aglaia; părea cuprinsă de frenezie, însă se întoarse cu spatele mai înainte ca prințul să-i poată arunca o privire. De altminteri, de-acum nu mai avea de ce și de cine să se descotorosească; între timp ceilalți apucaseră să-l urce pe Ippolit în trăsură și plecară.

— Ce zici, mult o să mai țină asta, Ivan Feodorovici? Ce părere ai? Mult timp o să-i mai suport pe băiețandrii ăștia răutăcioși?

— Păi eu, dragă... eu, firește, sînt gata și... prințul...

Totuși, Ivan Feodorovici îi întinse prințului mîna, dar nu apucă să i-o strîngă și fugi în urma Lizavetei Prokofievna care, cu scandal și minie, cobora scara. Adelaida, logodnicul ei și Alexandra își luară, sinceri și prietenoși, rămas-bun de la prinț. Evgheni Pavlovici se număra și el printre ei, fiind singurul vesel.

— S-a întîmplat cum mi-am dorit eu! Păcat numai că, bietul de dumneavoastră, ați avut de suferit, șopti el cu zîmbetul cel mai simpatic.

Aglaia plecă fără să-și ia rămas-bun.

Însă peripețiile acestei seri încă nu se terminaseră; Lizaveta Prokofievna a fost nevoită să mai suporte o întîlnire neașteptată.

Nici nu apucă să pășească de pe scară în stradă (aceasta înconjura parcul), că deodată un echipaj splendid, o caleașcă, la care

erau înhâmați doi cai albi, trecu în goană pe lângă casa prințului. În caleașcă ședeau două doamne foarte frumoase. Însă, nestrăbătînd nici zece pași, caleașca se opri brusc; una dintre doamne se răsuci, ca și cum ar fi zărit chiar atunci un cunoscut pe care îl căuta.

— Evgheni Pavlovici? Tu ești? strigă deodată o voce sonoră, plăcută, care-l făcu pe prinț să tresară (poate încă pe cineva). Ah, ce bucuroasă sînt că în sfîrșit te-am găsit! Ți-am trimis în oraș un curier, doi! Te-au căutat toată ziua!

Pe treptele scării, Evgheni Pavlovici incremeni ca trăsniț. Și Lizaveta Prokofievna se oprise în loc, dar nu îngrozită și împietrită ca Evgheni Pavlovici: o privea pe ființa aceea impertinentă la fel de mîndră și cu același dispreț rece pe care și-l manifestase mai înainte față de „omuleți”; imediat, își mută privirea sfredelitoare asupra lui Evgheni Pavlovici.

— O noutate! continuă vocea sonoră. Nu-ți fă griji cu polițele lui Kupferov; Rogojin le-a cumpărat cu treizeci de mii, eu l-am convins. Poți fi liniștit încă vreo trei luni. Iar cu Biskup și cu celelalte canale rezolvăm noi, ca între amici! Asta-i, înseamnă că totu-i în ordine. Bucură-te! Pe mâine!

Caleașca porni și dispăru repede.

— E smintită! strigă, în sfîrșit, Evgheni Pavlovici, făcîndu-se roșu la față de furie și uitîndu-se zăpăcit împrejur. Habar n-am ce-a vrut să spună! Care polițe? Cine-i?

Lizaveta Prokofievna continuă să-l privească încă vreo două secunde; în cele din urmă, porni cu pași repezi și apăsăți spre casa ei, urmată de toți ceilalți. Exact peste un minut pe terasa prințului reveni Evgheni Pavlovici, extrem de surescitat.

— Prințe, chiar nu știți ce înseamnă asta?

— Nu știu nimic, răspunse prințul, stăpînit și el de o încordare extremă și bolnăvicioasă.

— Nu?

— Nu.

— Nici eu nu știu! rîse deodată Evgheni Pavlovici. Zău, n-am avut nici un fel de relații cu ea în legătură cu polițele, pe cuvîntul meu de onoare!... Dar ce-i cu dumneavoastră, leșinați?

— O nu, nu, vă asigur că nu...

## XI

De-abia în a treia zi Epancinii se îmbunară cu totul. Deși prințul se învinuia de multe, după cum îi era obiceiul, și era sincer când se aștepta să fie pedepsit, avu totuși la început deplina convingere interioară că Lizaveta Prokofievna nu s-a putut supăra la modul serios pe el și că s-a supărat mai curînd pe ea însăși. De aceea prelungirea ostilităților, în cea de-a treia zi, îl puse în mare încurcătură. Îl puseră în încurcătură și alte împrejurări, dar mai ales una dintre ele. De-a lungul celor trei zile, ea luă progresiv amploare în mintea bănuitoare a prințului (și în ultimul timp prințul își reproșa singur două trăsături opuse de caracter, amîndouă împinse pînă la exagerare: credulitatea sa „stupidă și obsedantă” și, în același timp, o suspiciune „sinistră, josnică”). Într-un cuvînt, la sfîrșitul celei de-a treia zi, aventura cu excentrica doamnă care discutase din caleașcă cu Evgheni Pavlovici ajunse să ia în închipuirea lui dimensiuni înspăimîntătoare și misterioase. Esența enigmei, pe lîngă cele două fațete ale chestiunii, consta pentru prinț în întrebarea întristătoare: tocmai el va fi fiind vinovat de această nouă „monstruozitate” sau numai?... Însă nu spunea cine ar mai fi putut să fie. Cît despre literele N.F.B., aici, după părerea lui, nu era decît o ștregărie nevinovată, chiar ștregăria cea mai copilărească, încît i-ar fi fost rușine să se gîndească la ele cît de cît și, într-o anumită privință, aproape că ar fi dovedit o lipsă de onestitate dacă s-ar fi gîndit.

De altfel, în chiar prima zi de după „serată” aceea revoltătoare, cînd principala „cauză” a talmeș-balmeșului fusese el însuși, prințul avu de dimineată plăcerea să-i primească în casa lui pe prințul Ș. și pe Adelaida; amîndoi „trecură pe la el *mai ales* ca să-l întrebe de sănătate”, trecură întorcîndu-se de la plimbare. Acum Adelaida remarcase în parc un copac, un splendid copac bătrîn, rămuros, cu crengile lungi și strîmbe acoperite de frunze tinere, cu o scorbură și o crăpătură; își pusese în gînd să-l picteze neapărat, neapărat! Așa că aproape numai de asta vorbi în jumătatea de oră cît ținu vizita ei. Prințul Ș. era amabil și simpatic ca de obicei, îl întrebă pe prinț despre trecut, își aminti cum se cunoscuseră prima oară, așa că despre cele petrecute în ajun nu spuseră mai nimic. În sfîrșit, Adelaida

nu se mai putu abține, pufni în rîs și i se destăinui că au venit incognito; însă cu aceasta destăinuirile încetară, deși incognito-ul dădea a înțelege că părinții, adică mai ales Lizaveta Prokofievna, au față de prinț o atitudine deosebit de defavorabilă. Dar nici despre ea, nici despre Aglaia, nici chiar despre Ivan Feodorovici, Adelaida și prințul Ș. nu suflară o vorbă în timpul vizitei. Plecînd din nou la plimbare, nu-l invitară și pe prinț. Nu făcură nici măcar aluzie la o posibilă vizită a lui; în legătură cu asta, Adelaida chiar lăsă să-i scape o vorbă foarte semnificativă: povestindu-i despre o lucrare a ei în acuarelă, subit dori foarte mult să i-o arate. „Cum s-o fac mai repede? Stați puțin! Sau v-o trimit astăzi prin Kolea, dacă apare, sau v-o aduc eu mâine, cînd o să ies la plimbare cu prințul“ – puse ea, în sfîrșit, capăt nedumeririlor, bucurîndu-se că a reușit să rezolve această problemă într-un mod atît de dibaci și comod pentru toți.

La urmă, pe cînd își lua deja rămas-bun, prințul Ș. parcă își aminti brusc:

— Ah, da, întrebă el, nu știți măcar dumneavoastră, dragă Lev Nikolaevici, cine era persoana care l-a strigat ieri din caleașcă pe Evgheni Pavlovici?

— Nastasia Filippovna era, spuse prințul. Încă n-ați aflat că ea era? Și nu știu cine mai era cu ea.

— O știu, am auzit de ea! continuă prințul Ș. Dar ce însemnau strigătele? Recunosc, pentru mine e o mare enigmă... pentru mine și pentru alții.

Vorbele prințului Ș. îl arătau extrem de uimit.

— Spunea de niște polițe ale lui Evgheni Pavlovici, îi răspunse cu multă simplitate prințul, care, de la nu știu ce cămătar, au ajuns pe mîinile lui Rogojin, la rugămintea ei, și că Rogojin nu-l va grăbi pe Evgheni Pavlovici.

— Am auzit, am auzit, dragul meu prinț, dar așa ceva e imposibil! Evgheni Pavlovici nu putea avea aici nici un fel de polițe! Cu averea lui... E adevărat că, din superficialitate, i s-a mai întîmplat, chiar eu i-am mai sărit în ajutor... Dar, cu asemenea avere, să dai polițe unui cămătar și să fii îngrijorat de ele – e imposibil. Și nu poate fi la *per tu* și în relații atît de amicale cu Nastasia Filippovna. Aici e aici. El jură că nu înțelege nimic, iar eu îi dau deplină crezare.

Problema e, însă, dragă prințe, că am vrut să vă întreb: nu cumva știți ceva? Adică, printr-o minune, n-a ajuns vreo vorbă la urechea dumneavoastră?

— Nu, nu știu nimic, puteți fi convins că n-am fost deloc implicat în această istorie.

— Ah, prințe, cum v-ați schimbat! Pur și simplu, nu vă mai recunosc astăzi! Cum puteam să bănuiesc că ați putea fi implicat în această târășenie?... Da, astăzi sînteți indispus.

Îl îmbrățișă și îl sărută.

— Cum adică să fiu implicat în „această” târășenie? Nu văd nici o „această” târășenie.

— Nu încapе îndoială că persoana a dorit să-l pună cumva și prin ceva în încurcătură pe Evgheni Pavlovici, punîndu-i în cîrcă, de față cu martori, cusururi pe care nu le are și nu le poate avea, răspunse prințul Ș. destul de sec.

Prințul Lev Nikolaevici se fîstîci, totuși continuă să-l privească atent și întrebător pe celălalt prinț; însă acesta tăcu.

— Dar dacă, pur și simplu, polițele există? Dacă totul e întocmai cum a spus ea aseară? Îngăimă, în sfîrșit, prințul cu un fel de nerăbdare.

— Vă spun doar, judecați și singur, ce-ar putea avea în comun Evgheni Pavlovici cu... ea, ba încă și cu Rogojin? Vă repet, averea lui este imensă, lucru pe care îl știu cu siguranță; mai este și o moștenire pe care o așteaptă de la un unchi. Nastasia Filippovna, pur și simplu...

Prințul Ș. tăcu din nou, cu siguranță pentru că nu voia să mai vorbească față de prinț despre Nastasia Filippovna.

— Reiese că, în orice caz, o cunoaște, nu? întrebă deodată prințul Lev Nikolaevici, după aproape un minut de tăcere.

— Cred că s-au cunoscut; e un ușuratic! De altfel, dacă a existat ceva între ei, asta a fost demult, mai înainte, adică acum vreo doi-trei ani. Doar l-a cunoscut și pe Toțki. Însă acum n-ar mai putea exista ceva în genul acesta, la *per tu* n-au putut fi niciodată! Știți și dumneavoastră că ea n-a putut fi văzută aici; n-a putut fi văzută nicăieri. Mulți încă nu știu că și-a făcut din nou apariția. Echipajul l-am zărit acum trei zile, nu mai mult.

— Echipajul e excelent! spuse Adelaïda.